หนังสืออ่านนอกเวลา

วิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับประถมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ชุด พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

เล่มที่ ๘

เรื่อง

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย ระดับประถมศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชุด พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล

เล่มที่ ๘
เรื่อง *พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล*

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ผู้จัดพิมพ์
กลุ่มพัฒนาสื่อการเรียนรู้
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๐๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๒๘๘ ๕๗๓๗ โทรสาร ๐ ๒๒๘๑ ๒๖๐๒

พิมพ์ครั้งที่ ๑ แจกสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พ.ศ. ๒๕๕๘
จำนวน ๓๒,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-395-621-7

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ สกสค. ลาดพร้าว
๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว แขวงสะพานสอง
เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๓๘ ๓๐๒๒, ๐ ๒๕๑๔ ๔๐๓๓ โทรสาร ๐ ๒๕๓๙ ๓๒๑๕
www.suksapan.or.th
เลขงาน ๕๘๐๒๐๑๘

คำนำ

เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นหนังสือเล่มที่ ๘ ในชุด “พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล” กรมวิชาการ (เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้นางสาววนิดา สถิตานนท์ เป็นผู้เรียบเรียงเนื้อหา และจัดพิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ โดยกำหนดให้เป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์และประวัติศาสตร์ไทยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล คณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทยและหน้าที่พลเมือง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณาเห็นว่าหนังสือเล่มนี้มีแนวการเขียนในการนำเสนอเนื้อหาที่คำนึงถึงความเหมาะสมกับวัย ความสามารถทางการอ่าน และจิตวิทยาการเรียนรู้ของนักเรียนในระดับประถมศึกษา จึงได้ประกาศให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา กลุ่มสถาบันพระมหากษัตริย์ และกลุ่มประวัติศาสตร์ไทย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มอบหมายให้นางสายไหม จบกลศึก ที่ปรึกษาเกี่ยวกับงานด้านเอกสารและหนังสือ สำนักพระราชวัง

นางสาวพรรณงาม แย้มบุญเรือง ข้าราชการบำนาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนางปราณี ปราบริปู ข้าราชการบำนาญ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ตรวจเพิ่มเติมเนื้อหาและภาพประกอบให้เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยใช้โครงสร้างเดิมที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้เรียบเรียงไว้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสืออ่านนอกเวลาเล่มนี้ จะช่วยให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ไทยให้น่าสนใจและบูรณาการค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ ไปพร้อมกัน ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลาฯ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ร่วมมือกันทำให้หนังสือสำเร็จลุล่วงด้วยดีมา ณ โอกาสนี้

(นายกมล รอดคล้าย)
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
๑ ธันวาคม ๒๕๕๗

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	๑
๑. ครั้งทรงพระเยาว์	๔
๒. เสด็จนิวัตและพระราชจริยวัตร	๙
๓. พระราชกรณียกิจ	๑๖
๔. เสด็จสวรรคต โศกกำสรดทั้งแผ่นดิน	๓๕
๕. เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย	๔๐
๖. เฉลิมพระเกียรติคุณ	๔๕

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ สวนหลวงพระราม ๘

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐม-รามาธิบดินทร พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ และเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติตั้งแต่ทรงพระเยาว์ พระชนมายุเพียง ๑๐ พรรษา ขณะที่ทรงศึกษาวิชาการอยู่ ณ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

สมเด็จพระบรมราชชนกของพระองค์เป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและชาวไทยในด้านการแพทย์ การพยาบาล และสาธารณสุขอย่างมหาศาล จนได้รับถวายพระนามว่า “บิดาแห่งวงการแพทย์ไทย” สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเป็นกุลสตรีผู้ทรงวิริยะอุตสาหะฉลาดปราดเปรื่อง ใฝ่พระทัยในการศึกษา ทรงบำเพ็ญประโยชน์ยิ่งแก่ชาติไทย และมีพระจริยวัตรอันเหมาะสมในแต่ละพระสถานะที่ทรงดำรงอย่างยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนกของพระองค์สิ้นพระชนม์นั้น พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมีพระชนมายุเพียง ๕ พรรษา พระเชษฐภคินีและพระอนุชาของพระองค์ก็ทรงพระเยาว์ การที่ได้เสด็จขึ้นเสวยราชย์อย่างที่ไม่ได้ทรงคาดคิดหรือเตรียมพระองค์

มาก่อน ประชาชนจึงทั้งเคารพรักและห่วงใยยิ่งนัก ทรงเป็นเยาวกษัตริย์ที่เสด็จขึ้นครองราชย์ขณะเหตุการณ์ของโลกและบ้านเมืองกำลังยุ่งเหยิงและผันผวนปรวนแปร

เมื่อเสด็จนิวัตประเทศไทยพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชชนนี พระเชษฐภคินีและพระอนุชาครั้งแรกหลังการเสด็จขึ้นครองราชย์ พระองค์มีพระชนมายุ ๑๓ พรรษา ประชาชนพากันตื่นเต้นอยากจะได้เฝ้าชมพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระเยาว์และทรงพระเจริญในต่างประเทศด้วยความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ กัน เมื่อได้เห็นพระอิริยาบถที่อ่อนโยนละมุนละไม การวางพระองค์ที่เหมาะสม และได้ทราบข่าวการพระราชทานสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ต่างประเทศที่แสดงถึงความตระหนักในพระราชภารกิจความรับผิดชอบอันเต็มเปี่ยมราษฎรต่างก็พากันชื่นชมยินดีเป็นล้นพ้น เฝ้าบอกเล่ากล่าวขานกันไม่จบสิ้น เมื่อถึงเวลาเสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อ ประชาชนจึงต่างพากันส่งเสด็จอย่างเนืองแน่น และภาวนาขอให้พระองค์ทรงพระเจริญ สำเร็จการศึกษาและเสด็จกลับมาเป็นขวัญของชาติโดยเร็ว

อีกเจ็ดปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งที่สอง ทรงพระเจริญขึ้นในทุกทาง เป็นที่ปีติยินดีแก่พสกนิกรอย่างล้นเหลือ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรอย่างใกล้ชิดโดยไม่ถือพระองค์ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อย่างเอาพระราชหฤทัยใส่

ความอ่อนโยนของพระองค์ได้ผูกพันจิตใจของประชาชนอย่างมั่นคง แน่นแฟ้นต่างพากันชื่นชมสรรเสริญไม่รู้เบื่อ และความจงรักภักดีได้ทบทวีขึ้นอีก

แต่แล้วขวัญและจิตใจของคนไทยทั้งชาติก็ต้องสั่นสะเทือนหวั่นไหวเมื่อเกิดเหตุการณ์ร้ายแรงที่ไม่เคยมีผู้ใดคาดคิดมาก่อน เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล จะเสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อเพียงไม่กี่วัน ราษฎรต่างตกตะลึงงงงันแล้วพากันร่ำไห้ คนแก่คนเฒ่าถึงกับทรุดนั่งสะอึกสะอื้นเช็ดน้ำตาที่พรั่งพรูด้วยความโศกาดูรจากส่วนลึกของหัวใจ

แม้ว่ารัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล จะมีระยะเวลาไม่นานและเป็นช่วงที่ทรงพระเยาว์ ต้องมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์บริหารพระราชภาระและได้เสด็จสวรรคตเสียก่อนที่จะมีพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามราชประเพณีที่สมเด็จพระมหากษัตริยาธิราชแห่งประเทศไทยได้ทรงปฏิบัติ แต่ความทรงจำรำลึกที่ประชาชนคนไทยมีต่อพระองค์นั้นแจ่มชัด ผู้ที่ได้ผ่านบรรยากาศในรัชสมัยของพระองค์ ต่างจำได้ถึงความจงรักภักดีที่อาณาประชาราษฎร์มีต่อในหลวงและความห่วงใยใกล้ชิดที่ในหลวงทรงมีต่อราษฎรของพระองค์

๑. ครั้งทรงพระเยาว์

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล มีพระนามตามประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธยว่า **พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลอดุลยเดชฯ พระอัฐมรามา-ธิบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร** พระนามเดิมคือ หม่อมเจ้าอานันทมหิดล พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาพระยศเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล เป็นพระโอรสในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์) และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จพระราชชนนีศรีสังวาลย์) เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ เมืองไฮเดลแบร์ก ประเทศเยอรมนี เป็นพระโอรสองค์ที่ ๒ มีพระเชษฐภคินีพระองค์หนึ่งคือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และมีพระอนุชาพระองค์หนึ่งคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ พระองค์ได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนกกลับเข้ามาประทับ ณ วังสระปทุม กรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ สมเด็จพระบรมราชชนกเสด็จสวรรคต จึงทรงกำพร้าพระราชบิดาตั้งแต่พระชนมายุเพียง ๕ พรรษา ขณะนั้นพระบาท

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ครั้งทรงพระเยาว์ ฉายพร้อมกับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมายุเพียงพรรษาเศษ ได้ทรงเข้าศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียนมาแตร์เดอีวิทยาลัย และโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ตามลำดับ

ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ สมเด็จพระบรมราชชนนีได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จไปประทับ ณ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อการศึกษาและพระอนามัยของพระโอรสและพระธิดา

ระหว่างที่ทรงศึกษาชั้นประถมศึกษาที่โรงเรียนเมียร์มองต์ ณ เมืองโลซาน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งเสด็จพระราชดำเนินไปประทับรักษาพระเนตรที่ประเทศอังกฤษทรงสละราชสมบัติ และพระองค์ไม่มีพระราชโอรสหรือพระราชธิดา การสืบราชสมบัติตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม เป็นไปตามนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ และด้วยมติเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ให้ขอพระราชทานอัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นครองราชย์ โดยรัฐบาลได้มีโทรเลขถึงพระองค์มีข้อความว่า

ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรี โดยอนุวรรตน์ตามความในมาตรา ๙ แห่งรัฐธรรมนูญ และมาตรา ๘ แห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๖๗ ขอพระราชทานอัญเชิญให้ฝ่าพระบาทได้โปรดเกล้าฯ ขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก ซึ่งทรงสละราชสมบัติตั้งแต่วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เวลา ๑๓.๔๕ น. (เวลาอังกฤษ)

เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศ (จิตร์ ณ สงขลา) ได้รับคำสั่งในฐานะที่เป็นผู้แทนรัฐบาลให้รีบไป

ยังโลซานเพื่อถวายความเคารพของรัฐบาลต่อ
ใต้ฝ่าพระบาทในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์
แห่งประเทศสยามแล้ว

เล่ากันว่าเมื่อผู้แทนรัฐบาลเข้าเฝ้าฯ ณ เมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในชั้นแรกทรงแปลกพระราชหฤทัย ซึ่งย่อมเป็นธรรมดาเพราะยังทรงพระเยาว์ แต่แล้วก็ได้มีพระราชโทรเลขตอบรัฐบาลด้วยข้อความสั้น ๆ ชัดเจนและกะทัดรัดว่า

ได้รับทราบโทรเลขของท่านแล้วด้วยดี
ขอขอบใจอย่างแท้จริง

ปีต่อมาทรงย้ายสถานศึกษาจากโรงเรียนเมียร์มองต์ ไปทรงศึกษาที่โรงเรียนนูแวล เดอ ลา ซืออิส โรมองด์

นอกจากการศึกษาความรู้โดยทั่วไปจากโรงเรียนแล้ว ยังมีพระอาจารย์ถวายพระอักษรไทย ณ ตำหนักที่ประทับด้วย กับได้ทรงศึกษาอบรมจากสมเด็จพระบรมราชชนนีเกี่ยวกับพระราชภารกิจแห่งพระมหากษัตริย์ และพระราชประเพณีต่าง ๆ ของไทย ทรงศึกษาภาษาถึง ๕ ภาษา คือ ภาษาไทย ฝรั่งเศส อังกฤษ เยอรมัน และสเปน

ในด้านสุขภาพอนามัย สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเอาพระทัยใส่พระโอรสและพระธิดามาก ได้ทรงสร้างพระนิสัยให้โปรดกีฬาหลายอย่าง เช่น สกี สเกตน้ำแข็ง ฮ็อกกี้ จักรยาน กรรเชียงเรือ ว่ายน้ำ นอกจากโปรดกีฬาแล้ว พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ยังสนพระราชหฤทัยในเรื่องต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เช่น การช่างไม้ การฝีมือ สวนครัว สะสมรูปเรือรบจำลอง สะสมแสตมป์ของประเทศต่างๆ ทรงฝึกใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์มาแต่ทรงพระเยาว์

๒. เสด็จนิวัตและพระราชจริยวัตร

เสด็จนิวัตครั้งแรก

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จนิวัตประเทศไทยเป็นครั้งแรก หลังจากเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ๔ ปี คือ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ พร้อมสมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระเชษฐภคินีและสมเด็จพระอนุชา โดยเรือ “มีโอเนีย” เมื่อเสด็จพระราชดำเนินผ่านเมืองปีนัง หนังสือพิมพ์สเตรทเองโกลงข่าวกระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า

ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีที่ได้เดินทางกลับสู่
ประเทศอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า และในอันที่
จะได้เห็นบรรดาประชาราษฎร์ของข้าพเจ้าเอง

การเสด็จนิวัตครั้งนั้นประชาชนไปคอยเฝ้ารับเสด็จอย่างเนืองแน่น บางคนก็ด้วยความอยากรู้อยากเห็นว่าพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระเจริญในต่างประเทศจะมีพระอิริยาบถอย่างไร และแล้วต่างก็พากันชื่นชมโสมนัส เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์น้อยทรงงามในทุกสิ่งทุกอย่าง สมกับที่ทรงเป็นมิ่งขวัญของประชาชน ไม่มีสิ่งใดต้องเคลือบแคลงเลย ทรงเหมาะสมกับที่ประชาชนจะเทิดทูนเคารพรักทุกประการ ในการเสด็จพระราชดำเนิน

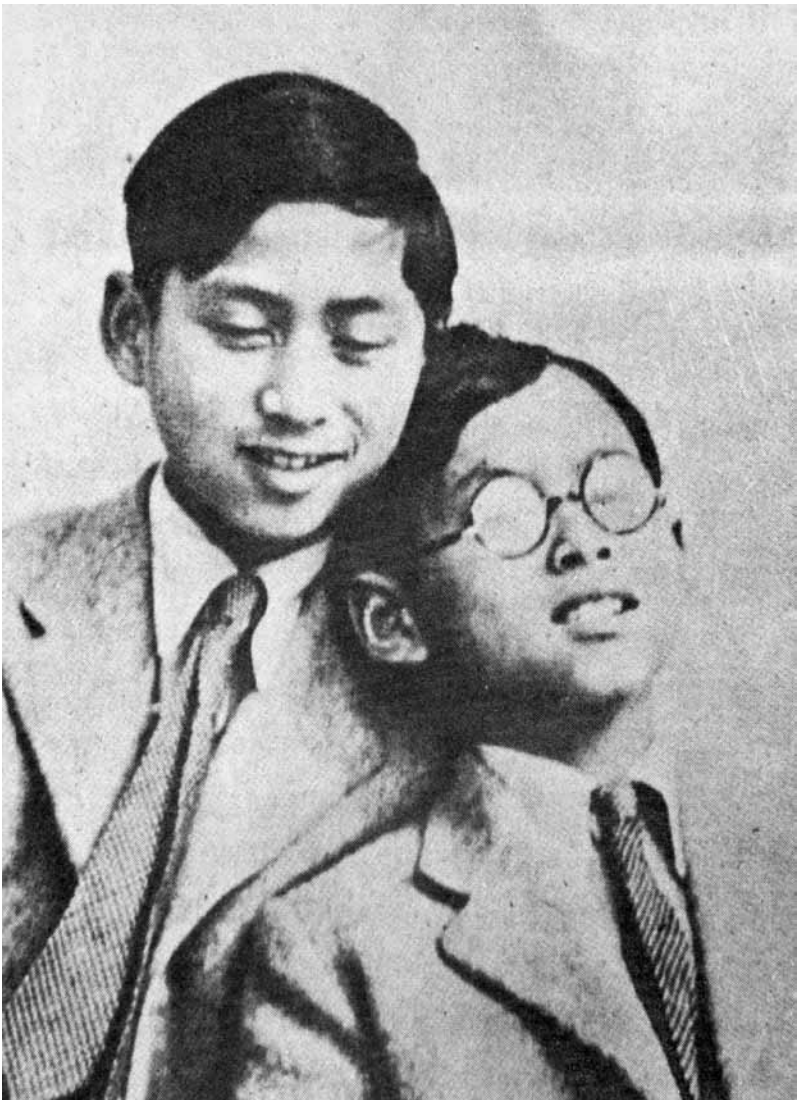

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล
และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

มาครั้งนั้นพระองค์ประทับอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลา ๒ เดือน แล้วก็ต้องเสด็จพระราชดำเนินกลับเพื่อทรงศึกษาต่อ ณ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระยะเวลา ๒ เดือนนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงผูกพันจิตใจของประชาชนคนไทยไว้อย่างมั่นคง

เสด็จนิวัตครั้งหลัง

หลังจากเสด็จนิวัตครั้งแรกแล้ว สถานการณ์ของโลกเข้าสู่วิกฤตจนเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง การติดต่อระหว่างประเทศไทยกับต่างประเทศไม่สะดวก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมิได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมประเทศไทยอีกเป็นเวลานาน จนสงครามโลกสงบจึงได้เสด็จนิวัตอีกครั้งหนึ่ง ขณะนั้นมีพระชนมายุ ๒๑ พรรษา และทรงบรรลุพระราชนิติภาวะ

การเสด็จนิวัตครั้งนี้ สมเด็จพระบรมราชชนนีและสมเด็จพระอนุชาได้ตามเสด็จด้วย ถึงกรุงเทพมหานคร วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินลงจากเครื่องบินราชพาหนะที่ดอนเมือง ได้โปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนกองทัพอากาศเข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องยศจอมพลอากาศ แล้วเสด็จพระราชดำเนินจากดอนเมืองโดยรถไฟพระที่นั่งถึงสถานีจิตรลดา พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร เมื่อครั้งดำรงพระยศเป็นกรมขุนกราบบังคมทูลในนามพระบรมวงศานุวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าฯ จากนั้นเสด็จพระราชดำเนินจาก

สถานีจิตรลดาโดยรถยนต์พระที่นั่งสู่พระบรมมหาราชวัง ท่ามกลางประชาชนจำนวนมากที่คอยเฝ้าฯ ชมพระบารมี ผู้ที่เคยรับเสด็จครั้งที่เสด็จนิวัตครั้งแรกก็อยากจะทราบว่าได้ทรงพระเจริญขึ้นเพียงใด ผู้ที่เคยแต่ฟังคำเล่าขานสรรเสริญ ก็อยากจะได้เฝ้าฯ ชมพระบารมีด้วยสายตาตัวเอง ตลอดเส้นทางประชาชนจึงไปรอรับเสด็จอย่างเนืองแน่น ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงสักการะพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร พระสงฆ์อานัมนิกายสวดชัยมงคลถวายพระพรหน้าพระอุโบสถ เสด็จเข้าภายในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ และพระราชาคณะสวดถวายพระพรชัยมงคล เสร็จพระราชพิธีแล้วเสด็จประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง

พระราชจริยวัตร

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลมีพระราชจริยวัตรสุภาพ อ่อนโยน เปี่ยมไปด้วยพระเมตตากรุณา มิใช่ว่าจะเพิ่งได้ปรากฏเห็นประจักษ์เมื่อทรงพระเจริญวัยแล้ว หากแต่ว่าพระลักษณะนั้นได้ฉายเด่นประทับความรู้สึกของผู้ได้พบเห็นมาแล้วตั้งแต่ทรงพระเยาว์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้มีลายพระหัตถ์ลงวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ประทานหม่อมเจ้าหญิงจงจิตรถนอม ดิศกุล พระธิดา ทรงเล่าถึงการรับเสด็จที่ปีนัง ตอนหนึ่งว่า

....เมื่อพ่อพาผู้อื่นไปเฝ้ารายตัวหมดแล้ว ตรัสชวนพ่อเข้าไปในห้องรับแขก จะโปรดให้พ่อนั่งเก้าอี้พนักตัวใหญ่ พ่อทูลขอนั่งตัวเล็กก็ไม่โปรด พ่อจึงทูลว่า ถ้าจะโปรดให้พ่อนั่งเก้าอี้ตัวใหญ่นั้นก็ขอเชิญเสด็จประทับบนตักอีกครั้ง ๑ เหมือนอย่างเมื่อครั้งแรกได้เฝ้าแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงพระสรวลแล้วเสด็จประทับบนตักสักครู่หนึ่งแล้วไปประทับเก้าอี้ยาว เวลานั้นนอกจากพระเจ้าอยู่หัว ดูเหมือนจะมีแต่พระชนนีกับเจ้าฟ้า ๒ พระองค์อยู่ในห้องนั้น ทุกพระองค์และพระชนนีโดยเฉพาะทรงไว้วางพระองค์สนิทกับพ่อเหมือนอย่างแต่ก่อน ไม่แปลกเปลี่ยนแต่อย่างใด พ่อเฝ้าอยู่สัก ๑๐ นาที ก็ทูลลากลับ..

...พ่อรู้สึกยินดีปลื้มใจมากที่มีโอกาสได้สังเกตหลายอย่าง ส่วนพระองค์สมเด็จพระอานันทมหิดลนั้น พระกิริยาอัธยาศัย หรือถ้าว่าอีกอย่างหนึ่งคือ พระอุปนิสัยดีมาก มีเค้าทรงพระสติปัญญา ผิดกับเด็กสามัญ และรู้จักวางพระองค์พอเหมาะแก่เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่ยังทรงพระเยาว์ ใครๆ ที่ได้เข้าใกล้แล้วมีแต่ชอบ

และสรรเสริญกันทุกคน ไม่เลือกว่าไทยหรือฝรั่ง แต่บุญญาภินิหารเป็นข้อสำคัญมีอีกอย่าง ๑ ที่ได้พระชนนีอย่างพระชนนีศรีสังวาลย์ พ่อไม่เคยคิดเลยว่าจะเป็นผู้หญิงที่มีสติปัญญาสามารถมากเพิ่งมาสังเกตในคราวนี้ รู้จักวางพระองค์พอเหมาะดีทุกสถาน ใครคุ้นก็ต้องนับถือ และค่อยคลายห่วงสมเด็จพระอานันทมหิดลเพราะมีชนนีดีด้วย

พระมารยาทอ่อนโยนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น พระอาจารย์ที่เคยถวายพระอักษรครั้งทรงศึกษา ณ โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ จะกล่าวเป็นแนวเดียวกันว่าพระองค์มีพระราชหฤทัยและพระมารยาทละมุนละม่อม จากภาพการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎร จะทรงทักทายกับราษฎรที่หมอบเฝ้าฯ โดยจะทรงก้มพระองค์พระพักตร์อ่อนโยน พระกิริยามารยาทนุ่มนวล ทรงสนพระราชหฤทัยในความรู้และกิจการบ้านเมืองเสมอ การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ จะทอดพระเนตรอย่างใกล้ชิด ไม่ว่าจะเป็นการรีดพิษงูที่สถานเสาวภา หรือทอดพระเนตรอาวุธยุทโธปกรณ์ที่กรมทหารราบที่ ๑ รักษาพระองค์ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองทัพเรือก็เสด็จพระราชดำเนินลงไปในเรือดำน้ำและเรือปืนศรีอยุธยา แล้วทอดพระเนตรเครื่องยนต์กลไกอย่างจริงจัง แม้แต่การปั้นหม้อ

หรือสาธิตการทำนา ก็จะเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปทอดพระเนตรอย่างใกล้ชิด บางคราวก็ทรงทดลองด้วยพระองค์เอง เช่น ทรงหว่านข้าวในนาที่บางเขน

ในสายตาของสื่อมวลชนทั่วไปในสมัยนั้นมีทัศนคติถึงพระองค์ไว้ต่างๆ กัน แสดงความประทับใจในพระราชจริยวัตรอย่างยิ่ง เช่น หนังสือพิมพ์สุภาพบุรุษประชามิตร ฉบับวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้พรรณนาถึงพระอุปนิสัยและพระราชจริยวัตรของพระองค์ ว่า

> *“ทรงนิยมความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ซึ่งดู ๆ ก็ไม่ผิดกับสามัญชนเท่าใดนัก ไม่โปรดความเอิกเกริก ไม่โปรดการกราบกรานอันเป็นจารีตโบราณ ทรงใช้สรรพนามว่า “ผม” และทรงใช้คำรับว่า “ครับ” แก่ผู้ไปหาให้เข้าเฝ้าฯ โดยทั่วๆ ไป*

นับตั้งแต่วันเสด็จนิวัตพระนครเป็นต้นมา ผู้ที่ได้เฝ้าแหนพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ต่างก็มีเรื่องกล่าวขวัญถึง “ในหลวง” ผู้เป็นที่รักของตนไม่เว้นแต่ละวัน และการที่ได้ไปเฝ้าฯ รับเสด็จตามที่ต่างๆ ที่ทราบว่าจะเสด็จพระราชดำเนินนั้นเป็นความสุขอย่างยิ่ง มักจะกล่าวกันเป็นเสียงเดียวว่า “พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์แห่งประชาธิปไตยโดยแท้”

๓. พระราชกรณียกิจ

แม้พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล จะเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติและประทับอยู่ในประเทศไทยช่วงเวลาไม่นาน พระองค์ก็ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานาประการอันเป็นคุณประโยชน์ยิ่งแก่ประเทศไทย โดยเฉพาะเมื่อเสด็จนิวัตพระนครครั้งหลัง เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๘ ถึง พ.ศ. ๒๔๘๙ มีพระราชกรณียกิจแต่ละด้านที่ประมวลได้ดังนี้

ทรงรักษาเกียรติภูมิและทรงสร้างขวัญกำลังใจแก่ชาวไทย

เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศไทยประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อสงครามสิ้นสุด ไทยจึงเป็นฝ่ายแพ้สงครามและหลุดพ้นจากอำนาจของญี่ปุ่น เราเรียกวันนี้ว่า “วันสันติภาพ” นับจากนั้นกองทัพของฝ่ายสัมพันธมิตรในฐานะที่เป็นฝ่ายชนะสงคราม ก็ได้เข้ามาตั้งอยู่ในประเทศไทยส่วนหนึ่ง เพื่อปลดอาวุธกองทัพญี่ปุ่น

อนาคตของประเทศไทยจะถูกยึดครองหรือไม่ เป็นสิ่งที่ยังมืดมนและขึ้นอยู่กับการดำเนินนโยบายทางการเมืองของคณะรัฐบาล ทหารฝ่ายสัมพันธมิตรมีหลายชาติหลายภาษา ที่เห็นใจไทยก็มี ที่ถือโอกาสข่มขู่เอาเปรียบก็ไม่น้อย ทำให้คนไทยรู้สึกขื่นขมต้องใช้ความอดทนอดกลั้นอย่างยิ่งยวด

เหตุการณ์สำคัญเหตุการณ์หนึ่ง ยิ่งทำให้ชาวไทยตระหนักถึงเกียรติภูมิของชาติว่าจำเป็นต้องรักษา คือ ลอร์ด หลุยส์ เมาท์แบตเทน แห่งกองทัพอังกฤษ เป็นผู้บัญชาการทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เข้ามายังพระนครอย่างเกรียงไกร ได้มีการตรวจพลสวนสนามกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙ หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จถึงพระนครเพียง ๑ เดือนครึ่งเท่านั้น

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลทรงกอบกู้เกียรติภูมิของชาติไว้ได้ โดยเสด็จออกทรงรับการตรวจพลสวนสนามของกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรในฐานะองค์พระประมุขของประเทศ พร้อมกับลอร์ด หลุยส์ เมาท์แบตเทน เป็นการเสด็จออกอย่างสง่างาม สมพระเกียรติ ในฉลองพระองค์จอมทัพไทย ศักดิ์ศรีของประเทศไทยของชาวไทยทั้งชาติ ปรากฏอยู่ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้ ทรงเปี่ยมไปด้วยพระบุญราศี ทรงสง่าด้วยพระบารมี ความข้องในจิตใจของคนไทยว่าเมืองไทยจะอยู่ในฐานะถูกยึดครองหรือไม่ก็หมดไปทันที มีความรู้สึกว่าทุกคนก็ยังคงเป็น “ไท” สมชื่ออย่างเต็มภาคภูมิ ขวัญและจิตใจของคนไทยก็ดีขึ้น มีกำลังใจในการต่อสู้กับความทุกข์ยากอันเกิดจากผลของสงครามมากขึ้น

เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่จังหวัดสมุทรปราการ

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎร

การเสด็จพระราชดำเนินไปปฏิบัติพระราชกรณียกิจและทรงเยี่ยมราษฎร ณ สถานที่ต่างๆ ในพิธีต่างๆ ล้วนนำความสุขและความประทับใจมากที่สุดแก่คนไทย เช่น ทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ทรงบาตรเทศกาลปีใหม่ เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกรมอู่ทหารเรือและทรงขับเรือยามฝั่ง เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรอย่างใกล้ชิดที่บางเขนในกรุงเทพมหานคร จังหวัดและพื้นที่ใกล้เคียง ที่สมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี พระประแดง ปากเกร็ด ฉะเชิงเทรา สมุทรสาคร ราษฎรพากันมาเฝ้าฯ รับเสด็จอย่างคับคั่งและพากันชื่นชมใน

พระราชจริยวัตรอันหาที่ติมิได้ของพระองค์ ทรงทักทายไต่ถามผู้ที่มาเฝ้าฯ รับเสด็จด้วยพระกิริยาและกระแสพระราชดำรัสอ่อนโยนนุ่มนวล ทรงทำให้ประชาชนเชื่อมั่นว่าพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นร่มเกล้าให้ความร่มเย็นแก่ชาติไทยเหนือสิ่งอื่นใด

จากการเสด็จพระราชดำเนินไปยังเยี่ยมราษฎรและได้มีผู้นำของมาถวายจำนวนมาก จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดเงินส่วนพระองค์เป็นเงินเหรียญใส่ถุงผ้าสีขาวถุงละ ๕ บาท เป็น “เงินก้นถุง” พระราชทานเป็นที่ระลึกแก่ผู้ที่ถวายของและเป็นรางวัลแก่ผู้ที่แสดงการละเล่นตามประเพณีท้องถิ่นถวายทอดพระเนตร ได้ทรงพยายามเป็นผู้ “ให้” แก่ราษฎรโดยไม่ขอ “รับ” จากราษฎรฝ่ายเดียว เงินก้นถุงหรือเงินรางวัลนี้ผู้ที่ได้รับพระราชทานถือเป็นสิริมงคลสูงสุด มีค่าสูงกว่าค่าของเงินหลายเท่าพันทวี

ทรงเป็นตุลาการ

ในการเสด็จพระราชดำเนินไปยังหัวเมืองนอกกรุงเทพมหานครมิใช่หมายความว่า จะมีพระราชประสงค์เพื่อเยี่ยมเยียนพสกนิกรแต่เพียงอย่างเดียว หากทรงตั้งพระราชหฤทัยจะได้ศึกษาถึงลักษณะการบริหารบ้านเมืองของหน่วยราชการทุกๆ ฝ่าย นับแต่การปกครองการศาล เพื่อให้เข้าใจสภาพบ้านเมืองได้อย่างถ่องแท้ ดังเช่น เกี่ยวกับการใช้อำนาจตุลาการ พระองค์ได้ประทับบัลลังก์เพื่อทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม ถึง ๒ ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙

ณ บัลลังก์ศาลจังหวัดนครปฐม และครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ได้แสดงพระปรีชาสามารถเป็นที่ประทับใจพสกนิกรอย่างยิ่ง โดยเฉพาะที่ศาลประจำจังหวัดฉะเชิงเทรา ทรงร่วมพิจารณาคดีลักทรัพย์ จำเลยเป็นหญิงแม่ลูกอ่อน ตามฟ้องของอัยการปรากฏว่าจำเลยได้ขโมยห่วงกุญแจนากของโจทก์ โดยมีผู้เห็นและจับของกลางได้ หญิงผู้เป็นจำเลยได้รับสารภาพ โดยอ้างว่าตัวเองยากจนและไม่มีทางหาเงินมาเลี้ยงดูบุตร ศาลได้พิพากษาจำคุกจำเลย ๖ เดือน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้พระบรมราชวินิจฉัย ตามสำนวนฟ้องแล้วมีพระราชดำรัสว่า โทษจำคุกนั้นเปลี่ยนเป็นรอการลงอาญาเพราะจำเลยไม่เคยต้องโทษและไม่เคยกระทำความผิดมาก่อน

ผู้พิพากษาได้ถามจำเลยว่า “ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโทษให้นี้ รู้สึกดีใจไหม” นางผู้ตกเป็นจำเลยได้กราบไปที่บัลลังก์ พร้อมกับตอบอย่างฉะฉานว่า รู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นล้นพ้น แต่เมื่อได้กระทำผิดไปแล้วก็ใคร่จะรับโทษตามกฎหมาย พระองค์ทรงพระกรุณาพระราชทานเงินส่วนพระองค์ให้แก่หญิงแม่ลูกอ่อนผู้เป็นจำเลย เป็นบำเหน็จความสัตย์ซื่อที่มีต่ออาญาแผ่นดิน

ในการที่ทรงร่วมพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ประชาชน

เข้าฟังจนล้นห้องพิจารณา เพราะทรงเป็นมิ่งขวัญของคนไทย ยิ่งพระองค์เสด็จบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อประชาชนอย่างใกล้ชิด ราษฎรยิ่งจงรักภักดีพากันชื่นชมความเอาพระราชหฤทัยใส่ต่อชาติและประชาชนของพระองค์ยิ่งขึ้น

ทรงห่วงใยการศึกษาของชาติ

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ว่าเป็นสิ่งที่สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ประเทศชาติ ผู้มีการศึกษาดีแล้วย่อมจะนำประโยชน์จากวิชาการนั้นมาพัฒนาประเทศได้อย่างสมบูรณ์ จึงทรงมุ่งหวังที่จะศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จก่อนที่จะทรงประกอบพระราชภารกิจบริหารประเทศในระบอบประชาธิปไตย ทั้งๆ ที่ประชาชนชาวไทยต่างมีความปรารถนาอย่างยิ่งยวดที่จะให้ทรงสถิตเสถียรเป็นมิ่งขวัญอยู่ในพระนครต่อไป จึงนับเป็นความเสียสละความสุขส่วนพระองค์เพื่อบ้านเมืองโดยแท้จริง แม้ชาวไทยที่อยู่ในต่างแดนเมื่อทรงพบปะก็จะทรงพระเมตตาเสด็จเข้าไปทักทายอย่างไม่ถือพระองค์ กล่าวว่านักเรียนไทยที่อยู่ในสวิตเซอร์แลนด์จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณไต่ถามถึงการศึกษาเล่าเรียนเป็นพิเศษ บางโอกาสมีพระราชดำรัสถามว่า “วันนี้ฟังคำสอนเข้าใจดีไหม” และจะพระราชทานคำอธิบายเสมอหากทราบว่ามีความขัดข้อง

ในการเสด็จนิวัตประเทศไทยครั้งหลังนี้ ทรงประกอบพระราชกรณียกิจหลายประการที่แสดงให้เห็นประจักษ์ว่าทรงห่วงใยเรื่องการศึกษาของชาติ ดังเช่น เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรกิจการหอสมุดแห่งชาติ เสด็จพระราชดำเนินไปจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ โรงเรียนต่างๆ รวมทั้งโรงเรียนเทพศิรินทร์ ซึ่งเป็นสถานศึกษาเมื่อยังทรงพระเยาว์ การเสด็จพระราชดำเนินแต่ละแห่งได้พระราชทานพระราชดำรัสอันเป็นประโยชน์ ดังเช่นพระบรมราโชวาทแก่นิสิตนักศึกษาเมื่อเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานปริญญาบัตรประจำปีการศึกษา ๒๔๘๘ ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ดังนี้

...สำหรับนิสิตที่สำเร็จหลักสูตร ซึ่งได้รับปริญญาบัตรในวันนี้ อย่าพึงเข้าใจว่าท่านเรียนจบสิ้นการศึกษาแล้ว การศึกษาย่อมไม่มีที่สิ้นสุด ท่านต้องหมั่นแสวงหาวิชาความรู้เพิ่มเติมให้ทันสมัยเสมอ อีกอย่างหนึ่งที่สำคัญอันควรกล่าวก็คือ ความประพฤติ เราเป็นผู้ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยซึ่งนับว่าเป็นสถานศึกษาที่สูงและมีเกียรติ ย่อมต้องรู้ผิดรู้ชอบแล้วว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว และสิ่งใดควรประพฤติและไม่ควรเพียงใด ตลอดจนกิริยามารยาท เราต้องบังคับใจ

ของเราให้เป็นผู้ที่อยู่ในศีลธรรมอันดีงามเสมอ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นนักศึกษาที่ดีของชาติ ส่วนผู้ที่ยังศึกษาอยู่ก็ขอให้จงหมั่นเพียรอุตส่าห์พยายามตั้งใจเล่าเรียนให้จงได้ ความมุ่งหมายย่อมจะสำเร็จสมประสงค์ของท่านในวันหน้าดังเพื่อนของท่านที่สำเร็จไปนี้

ขอความเจริญรุ่งเรืองจงมีแด่ท่านผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะออกไปประกอบกิจการสนองคุณประเทศชาติ กับนิสิตผู้ที่ยังศึกษาอยู่

พระราชทานรัฐธรรมนูญและเปิดสภาผู้แทนราษฎร

การเมืองของไทยขณะที่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ประทับอยู่นั้นก็ยังคงยุ่งเหยิงเช่นเดิม มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหลายครั้ง ได้มีประกาศพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อจัดการเลือกตั้งครั้งใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎรที่เลือกเข้ามาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๙ นั้นเป็นเวลาหลายปีแล้ว ได้มีการต่ออายุสมาชิกสภาถึง ๒ ครั้ง ควรจะได้มีการเลือกตั้งใหม่ ภายหลังเลือกตั้ง พันตรี ควง อภัยวงศ์ ได้รับความไว้วางใจจากสภาให้เป็นนายกรัฐมนตรี จึงจัดตั้งคณะรัฐบาลเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙ แต่บริหารราชการ

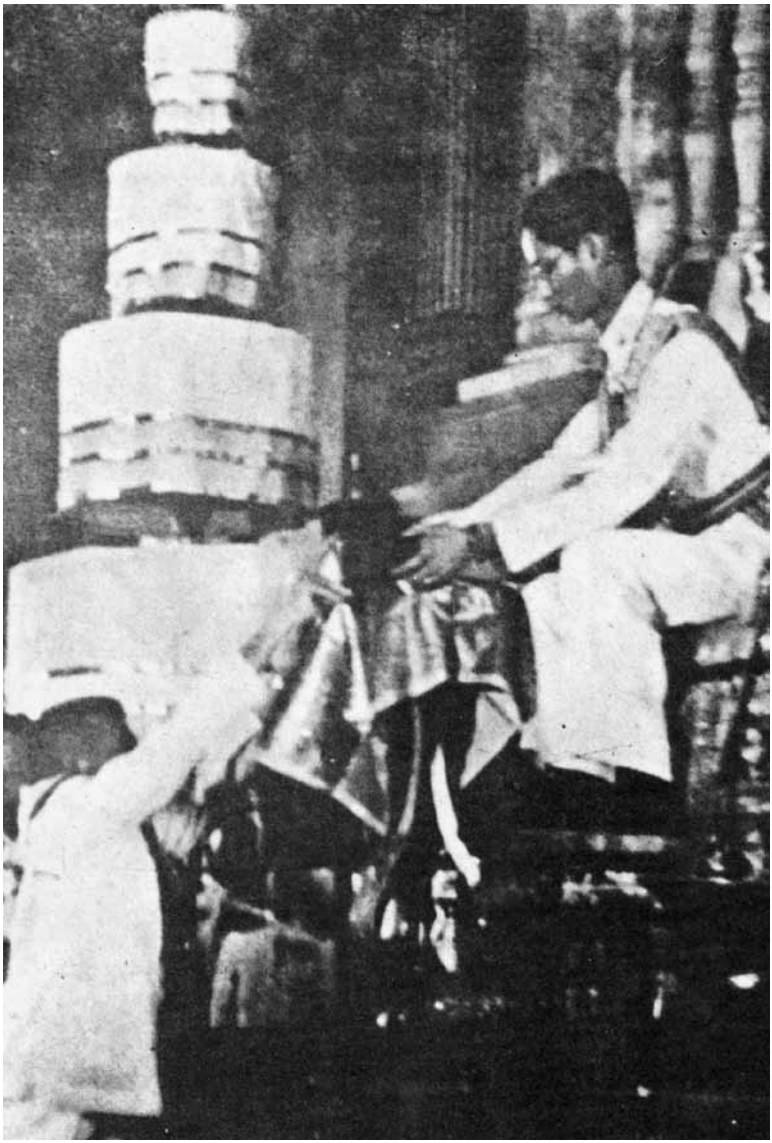

พระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๘๙

ได้เพียง ๔๕ วัน ก็แพ้คะแนน ต้องลาออกจากตำแหน่ง สภาได้เลือก นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สมัยของรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้ร่างเสร็จเรียบร้อย รัฐบาลจึงกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอให้ทรงเลื่อนกำหนดเสด็จกลับไปทรงศึกษาต่อออกไปก่อน เพื่อจะได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับใหม่อันเป็นรัฐพิธีสำคัญของปวงชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ และเสด็จพระราชดำเนินเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙

เสด็จพระราชดำเนินเยือนสำเพ็ง

การเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่เป็นความประทับใจอย่างลึกซึ้งของผู้ที่อยู่ในบรรยากาศสมัยนั้นคือการเสด็จพระราชดำเนินเยือน “สำเพ็ง”

สำเพ็ง เป็นตำบลที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชพระราชทานให้พระยาราชาเศรษฐีกับชาวจีนตั้งภูมิลำเนาครั้งที่โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายจากบริเวณที่จะสร้างพระบรมมหาราชวังเมื่อคราวสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ และชาวจีนเหล่านั้นก็ได้ทำมาค้าขายอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขตลอดมา

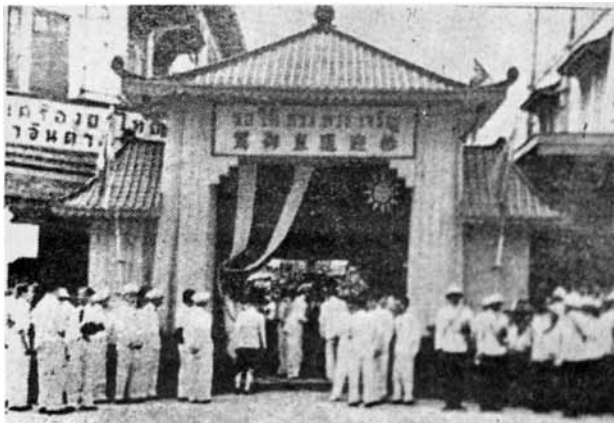

เสด็จพระราชดำเนินเยือน “สำเพ็ง”

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบ กระแสข่าวทางการเมืองที่สับสน ทำให้กลุ่มชาวจีนบางกลุ่มซึ่งไม่ได้เข้าใจข้อเท็จจริงแน่ชัด ก่อความไม่สงบขึ้น โดยรุมทำร้ายคนไทยด้วยวิธีที่เรียกว่า “เลี้ยะพะ” เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อราวกลางปี พ.ศ. ๒๔๘๘ และได้ทวีความรุนแรงและขยายวงกว้างขึ้นจนเกือบจะเป็นสงครามกลางเมืองย่อยๆ รัฐบาลได้ดำเนินการปราบปรามและจับกุมคุมขังชาวจีนที่ก่อความไม่สงบ เหตุการณ์ดูเหมือนจะเรียบร้อยและรัฐบาลควบคุมสถานการณ์ได้ แต่ก็เป็นที่รู้กันว่ายังมีความอาฆาตมาดร้ายและความระอุคุกรุ่นอยู่ ชาวจีนบางกลุ่มได้ประท้วงรัฐบาลโดยปิดร้านค้า ทำให้กระทบกระเทือนกับชีวิตความเป็นอยู่โดยปกติของประชาชนซึ่งดำเนินชีวิตร่วมกันมาช้านาน รัฐบาลถึงกับต้องประกาศชักชวนให้ราษฎรไทยขายของเอง และจัดให้มีตำรวจคอยอารักขา

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จนิวัตมาประทับในประเทศไทย ได้ทรงทราบเรื่องความบาดหมางระหว่างกลุ่มราษฎรไทยกับกลุ่มชาวจีนในเมืองไทยซึ่งเคยอยู่อย่างสงบสุขร่วมกันมาช้านานฉันพี่น้อง ทรงเห็นว่าจะปล่อยให้เป็นความขุ่นข้องหมองใจเช่นนั้นไม่ได้ จึงได้ทรงหาทางแก้ไขด้วยพระองค์เอง ได้ทรงมีกำหนดการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสำเพ็งเป็นทางการเมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙

สำเพ็งนั้นเป็นย่านธุรกิจค้าขายที่มีห้างร้านเรียงรายและแผงลอยวางขายของแน่นขนัด มีทางเดินแคบๆ ผ่านกลาง จำหน่ายข้าวของจิปาถะ ทั้งเสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องนอนสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ถ้วย ชาม เครื่องแก้ว อาหารสดและแห้ง รวมทั้งร้านขายทอง ร้านเพชรพลอย และอื่นๆ

เมื่อข่าวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระอนุชาจะเสด็จเยือนสำเพ็ง ชาวจีนและผู้ที่ค้าขายในสำเพ็งต่างตื่นเต้นยินดีเตรียมการรับเสด็จอย่างมโหฬารเอิกเกริก ทางเดินได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมอย่างรีบด่วน พ่อค้าจีนร่วมกันสร้างซุ้มประตูรับเสด็จด้วยดอกไม้สดและแพรพรรณหลากสีสดใส ประดับประดาด้วยธงทิวตระการตา แต่ละร้านตั้งโต๊ะบูชาเตรียมรอรับเสด็จด้วยความเคารพยิ่ง ทุกคนในร้านตั้งแต่เด็กน้อยไปจนถึงปู่ย่าตาทวดออกมาหมอบเฝ้าฯ ชมพระบารมีอย่างเรียบร้อย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระอนุชาเสด็จพระราชดำเนินโดยไม่ทรงรีบเร่ง พระอิริยาบถ สีพระพักตร์และสายพระเนตรเต็มไปด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทรงรับของที่พ่อค้าชาวจีนถวายทุกราย บางร้านเจ้าของร้านกราบบังคมทูลอัญเชิญเสด็จประทับ เล่ากันว่าเก้าอี้ที่ประทับก็ได้กลายเป็นของมงคลศักดิ์สิทธิ์ของร้าน และเป็นความภาคภูมิใจของเจ้าของที่จะบอกเล่าไปชั่วลูกชั่วหลานว่าเก้าอี้นั้นฮ่องเต้เคยเสด็จมาประทับ บางคนปูผ้าแล้วกราบบังคมทูลให้ทรงเหยียบเพื่อตนจะได้นำไปเก็บไว้บูชาเป็นสิริมงคล

ทรงใช้เวลากว่า ๔ ชั่วโมง ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนสำเพ็งซึ่งมีระยะทางไม่ยาวนัก ผู้ที่คอยเฝ้าฯ ชมพระบารมีได้มีโอกาสชื่นชมพระมหากษัตริย์สมกับที่เขาเตรียมใจและรอคอย ฉะนั้น แม้ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว ภาพความประทับใจที่ผู้เฝ้าฯ รับเสด็จบันทึกไว้อย่างละเอียดลออยังชัดเจนแจ่มใส ภาพของพระมหากษัตริย์หนุ่มผู้ทรงอ่อนโยนนุ่มนวลและเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณาที่ราษฎรพากันสรรเสริญในพระมหาบารมีไม่รู้ลืม

คนไทยได้เห็นความจงรักภักดีและการเทิดทูนที่ชาวจีนสำเพ็งมีต่อองค์พระประมุขของชาติ ก็คลายความโกรธซึ่งมีมาก่อน ชาวจีนซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณที่พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมถึงที่พำนักของตน ทรงทักถามถึงการค้าขาย

ทรงรับของถวายโดยไม่ทรงเบื่อหน่ายหรือรีบเร่ง ก็ตระหนักในความร่มเย็นเป็นสุขที่ได้รับและคลายความบาดหมางที่ค้างอยู่ในใจ

ความร้าวฉานที่ทำท่าจะลุกลามขยายวงก็กลับลบเลือนไป การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสำเพ็งของพระองค์ จึงมีค่าและมีความหมายแก่ชาติและประชาชนไทยอย่างยากจะเปรียบได้

ทรงใฝ่พระราชหฤทัยในพระศาสนา

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงเจริญวัยในดินแดนที่มิได้นับถือพระพุทธศาสนา แต่ทรงได้รับการอบรมให้ซาบซึ้งในความเป็นไทยและเข้าใจถึงโบราณราชประเพณีอันดีงามมาอย่างดี ทรงใฝ่พระราชหฤทัยและเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ทรงศึกษาพระธรรมคำสอนขนบธรรมเนียมศิลปะและวัฒนธรรมไทย ทั้งเวลาเช้าและเวลาบ่ายทุกวัน และเวลาก่อนเสด็จเข้าที่บรรทมจะทรงกราบพระทุกคืน ส่วนการจะศึกษาพระพุทธศาสนาอันมีธรรมเป็นข้อปฏิบัตินั้นจำเป็นจะต้องเข้าใจภาษาไทยอย่างดีด้วย จึงทรงขวนขวายอย่างจริงจัง มีพระราชปรารภกับพระอาจารย์ผู้ถวายพระอักษรว่า

...หนังสือไทยนั้นอะไรก็ดีดอก เสียแต่ฉันรู้น้อยเต็มที ช่วยฉันบ้างได้ไหม เวลาฉันไปเมืองนอกช่วยเขียนหนังสือง่ายๆ ส่งไปให้ฉันอ่านบ้าง เขียนให้สั้นๆ นะ เพราะฉันไม่ค่อยมีเวลาจะอ่าน จะต้องรีบทำปริญญากลับเมืองไทย

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้ทรงแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะตั้งแต่คราวเสด็จนิวัตพระนครครั้งแรก นอกจากทรงศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ ยังโปรดเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรวัดสำคัญๆ ในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง ในวาระที่เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรแล้ว ยังโปรดที่จะสนทนาวิสาสะกับพระเถระชั้นผู้ใหญ่ประจำวัดนั้นๆ ด้วย

ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพมีลายพระหัตถ์จากปีนังถึงสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวรเถระ) วัดเทพศิรินทราวาส ลงวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๒ สอบถามเกี่ยวกับข่าวพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรวัดต่างๆ คราวเสด็จนิวัตพระนครครั้งแรกว่า

ข้าพเจ้าได้เห็นในหนังสือพิมพ์ข่าว ครั้งหนึ่ง เมื่อเวลาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อานันทมหิดลเสด็จประทับอยู่ในกรุงเทพฯ ว่า เสด็จไปทอดพระเนตรวัดต่างๆ บอกรายชื่อ คือ วัดพระเชตุพน วัดสุทัศน์ วัดบวรนิเวศ วัดมหาธาตุ วัดอรุณ วัดสระเกศ วัดเบญจมบพิตร และในหนังสือพิมพ์ว่าได้เสด็จไปวัดเทพศิรินทร์ ด้วย คิดพิเคราะห์เหตุที่เสด็จไปยังวัดนั้นๆ จะเข้าใจว่าเสด็จไปเพราะเป็นที่สถิตของสมเด็จพระราชาคณะก็ไม่ได้ ด้วยวัดอรุณ วัดมหาธาตุ วัดสระเกศ และวัดเบญจมบพิตร เจ้าอาวาสไม่ได้เป็นสมเด็จพระราชาคณะ จะเข้าใจว่าเสด็จไปเพื่อทอดพระเนตรเจดีย์วัตถุโบราณก็ขัดอยู่ด้วยวัดเทพศิรินทร์ไม่มีของโบราณ ข้าพเจ้าจึงเห็นว่าที่เสด็จไปวัดเทพศิรินทร์นั้น น่าจะมีพระราชประสงค์เพื่อจะได้ทรงคุ้นเคย โดยเฉพาะตัวเป็นข้อสำคัญ คิดต่อไปว่าอะไรเล่าจะเป็นเหตุแห่งราชประสงค์ ก็เห็นแต่ว่าคงจะมีพระราชประสงค์ขอความอนุเคราะห์ของเจ้าคุณให้แนะนำในทางความรู้พระพุทธศาสนา ถ้าข้าพเจ้าคาดผิดก็แล้วไป ถ้าคาดถูกดูเป็นการสำคัญมาก ข้าพเจ้าเคยนับถือวิจารณ์ปัญหาของ

เจ้าคุณมาแต่ก่อน นึกว่าเจ้าคุณก็คงเห็นเช่นนั้น เหมือนกัน ก็พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นี้เสด็จพรากจากถิ่นฐานไปแต่ทรงพระเยาว์ ยังมิได้มีโอกาสเล่าเรียนพระพุทธศาสนาอันพระองค์จะต้องทรงเป็นอัครอุปถัมภกเมื่อภายหน้า ที่ได้เสด็จเข้ามาทำพิธีพุทธมามกะก็นับว่าเป็นประโยชน์สำคัญในเบื้องต้น ให้พสกนิกรรู้ว่าเจ้านายทรงนับถือในพระพุทธศาสนา อีกนัยหนึ่งส่วนพระองค์เองก็ทรงแน่แก่พระหฤทัยว่าถือพระพุทธศาสนาเป็นสรณะ แต่ความนับถือเปรียบเหมือนบันไดขั้นต้น ยังต้องศึกษาต่อไปจนเกิดความเลื่อมใสด้วยเห็นคุณและชอบคติธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน การส่วนที่ว่าตอนหลังนี้ตกอยู่ในหน้าที่ของเจ้าคุณ ถ้าหากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรงขอความสงเคราะห์ของเจ้าคุณดังข้าพเจ้าคาด เจ้าคุณจะถวายสงเคราะห์ด้วยอุบายอย่างใด ข้อนี้ที่ชวนให้ข้าพเจ้าคิดอยู่เนืองๆ และหวังใจว่าจะเป็นผลดีมีคุณทั้งฝ่ายพระศาสนาและบ้านเมือง

หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิกุล เขียนเรื่อง “ในพระโกศ” ไว้ใน “สุมนชาตินิพนธ์” ตอนหนึ่งว่า

...เมื่อกราบบังคมทูลถามถึงเรื่องเสด็จพระราชดำเนินประพาสตามวัด มีพระราชดำรัสว่า ที่จริงไปตามวัดดีมาก ได้รู้จักกับพระ ได้เห็นสิ่งที่ไม่ค่อยได้พบเห็น และไปพบปะกับราษฎร ได้คุยกับเขาถามถึงทุกข์สุขของเขา และได้ความรู้ เมื่อกราบบังคมทูลถามว่าไม่ทรงเหน็ดเหนื่อยในการเสด็จประพาสดอกหรือ มีพระราชดำรัสตอบว่า ก็เป็นบ้าง เพราะมากวัดด้วยกัน ความรู้ที่ได้ก็ออกจะพร่าๆ ไปบ้าง แต่ก็ดีเพราะราษฎรเขาชอบให้ไป...

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลทรงตั้งพระราชหฤทัยว่า เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับไปทรงศึกษาต่ออีกเพียงปีครึ่ง ก็จะทรงสำเร็จปริญญาเอกทางกฎหมาย หลังจากนั้นมีพระราชกุศลเจตนาที่จะทรงพระผนวชในพระพุทธศาสนา และสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้ทรงนิพนธ์เรื่อง “บวช” ถวาย แต่พระองค์มิได้มีพระราชวโรกาสตามที่ตั้งพระราชหฤทัยไว้ สำเนาพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระสังฆราชเจ้าแสดงพระราชศรัทธาที่จะทรงพระผนวช ดังนี้

พระที่นั่งบรมพิมาน

วันที่ ๑๙ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙

ทูล สมเด็จพระสังฆราช

ด้วยหม่อมฉันมีประสงค์ใคร่จะได้อ่านแนวการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการเตรียมตัวและช่วยเหลือในการที่จะอุปสมบทในกาลต่อไป ครั้นจะค้นหาอ่านจากตำราจำนวนมากก็มีเวลาน้อย ถ้าจะได้รับสังฆราชานุเคราะห์ให้ได้ศึกษาจากตำราง่ายๆ และเป็นทางลัดโดยจัดเป็นกัณฑ์ๆ ไม่มากมายนัก พอหาโอกาสอ่านได้เดือนละกัณฑ์ กว่าจะถึงเวลาอุปสมบทของหม่อมฉัน ก็จะได้รับความสะดวก หนังสือเรื่องนี้ต้องการอ่านทั้งในเวลาพักอยู่ในเมืองไทยและแม้ไปพักอยู่ในต่างประเทศ จึงทูลขอพระดำริและสังฆราชานุเคราะห์มา

ขอถวายนมัสการ

อานันทมหิดล

๔. เสด็จสวรรคต โศกกำสรดทั้งแผ่นดิน

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล กำลังทรงเป็นที่เคารพรักยิ่งและทรงเป็นมิ่งขวัญของราษฎร ประชาชนทุกวัยทุกอาชีพรู้สึกอบอุ่นและอิ่มเอิบใจ ที่พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นร่มเกล้าอยู่ในแผ่นดิน ต่างเล่าขานกันถึงพระปรีชาสามารถ พระเมตตากรุณา และพระกิริยาที่อ่อนโยนละมุนละไม วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรที่บางเขนและทรงเยี่ยมชมกิจการของเกษตรกลางบางเขน ทรงรับชะลอมใส่ของที่ชาวสวนนำมาถวายพร้อมทั้งพระราชทานเงินก้นถุง เสด็จพระราชดำเนินช้าๆ ไปในหมู่ของชาวนาชาวสวนที่มาเรียงรายรับเสด็จสองข้างทาง ทอดพระเนตรการสาธิตวิธีทำนาด้วยความสนพระราชหฤทัย ทรงหว่านข้าวลงสู่ผืนแผ่นดินไทยเพื่อให้พืชพันธุ์ธัญญาหารเจริญงอกงาม ผลิรวงออกเมล็ดขยายผลเลี้ยงชีวิตคนไทยสืบไป

ไม่มีใครคิดเลยว่าครั้งนั้นคือการเสด็จเยี่ยมราษฎรครั้งสุดท้าย

วันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ทรงลงพระปรมาภิไธยตั้งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี

พระราชกรณียกิจสุดท้ายที่ทรงปฏิบัติในแผ่นดินไทย
วันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ทรงหว่านข้าวลงสู่ผืนแผ่นดินไทยที่บางเขน

วันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ วันนั้นอากาศมัวหม่น เมฆฝนคลุมเครือ ประมาณเก้าโมงเช้าเศษก็มีข่าวที่สะเทือนใจคนไทยทั้งแผ่นดิน นั่นคือข่าว “ในหลวงสวรรคต”

ประชาชนบอกข่าวกันด้วยใบหน้าโศกสลด หลายคนหยิบผ้าเช็ดหน้าซับน้ำตาครั้งแล้วครั้งเล่า หลายคนสะอื้น และบางคนถึงกับร้องไห้โฮ ในขณะที่อีกหลายคนไม่ยอมเชื่อข่าวร้ายนั้น บางคนถึงกับไปที่ประตูพระบรมมหาราชวังเพื่อจะถามใครก็ได้ให้แน่ชัดด้วยความหวังที่รางเลือนว่า ข่าวร้ายนั้นอาจจะเป็นเพียงข่าวลือ จนกระทั่งมีข่าวราชการของสำนักพระราชวังประกาศความตอนหนึ่งว่า

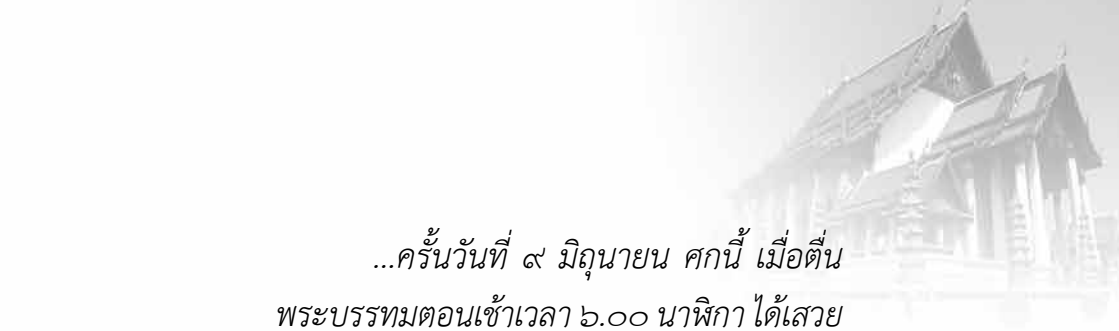

...ครั้นวันที่ ๙ มิถุนายน ศกนี้ เมื่อตื่นพระบรรทมตอนเช้าเวลา ๖.๐๐ นาฬิกา ได้เสวยพระโอสถน้ำมันละหุ่งแล้วเข้าห้องสรงซึ่งเป็นพระราชกิจประจำวัน แล้วก็เสด็จเข้าพระที่ครั้นเวลาประมาณ ๙.๐๐ นาฬิกา มหาดเล็กห้องพระบรรทมได้ยินเสียงปืนดังขึ้นในพระที่นั่งจึงรีบเข้าไปดู เห็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรรทมอยู่บนพระที่ มีพระโลหิตไหลเปื้อนพระองค์และสวรรคตเสียแล้ว มหาดเล็กห้องพระบรรทมจึงได้ไปกราบทูลสมเด็จพระราชชนนีให้ทรงทราบแล้วเสด็จไปถวายบังคมพระบรมศพ

สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีประกาศแถลงการณ์รัฐบาลว่า

เนื่องในการที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จสวรรคตเสียแล้ว เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ศกนี้ รัฐบาลได้รับทราบด้วยความโทมนัสเป็นอย่างยิ่งและได้พิจารณาเห็นว่า ในฐานะที่พระองค์ทรงเป็นที่เคารพสักการะ ทั้งได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจให้เป็นที่ร่มเย็นแก่ประชากรของพระองค์ตลอดมา สมควรที่ข้าราชการ ประชาชน

จะได้มีการไว้ทุกข์ถวายความจงรักภักดีทั่วกัน
ฉะนั้น จึงให้ไว้ทุกข์มีกำหนด ๑ ปี และให้ลด
ธงครึ่งเสาตามระเบียบนับตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

เสื้อผ้าแพรพรรณหลากสีเปลี่ยนเป็นสีดำทั้งเมือง ในขณะที่หัวใจของทุกคนก็หม่นหมองด้วยความเศร้าโศก พระบรมศพประดิษฐานบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ประชาชนพากันไปถวายบังคมเนืองแน่น เสียงร่ำไห้คร่ำครวญมีอยู่เป็นเวลาแรมเดือน

ถวายพระเพลิงพระบรมศพ

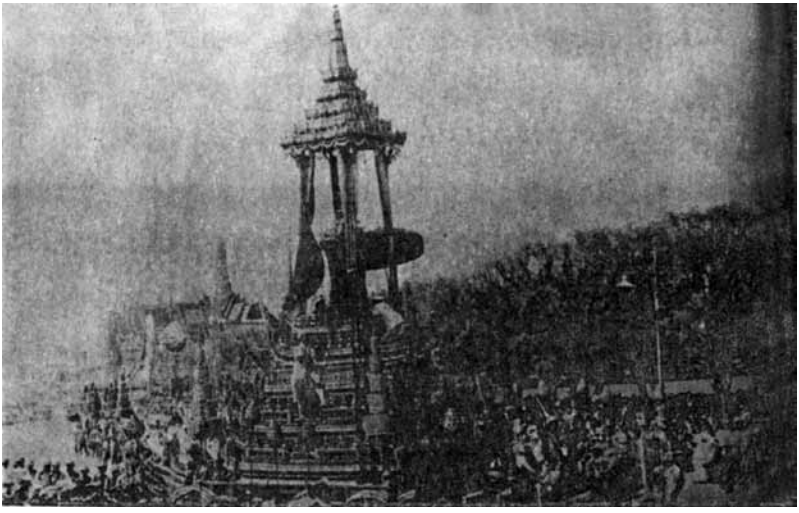

การเคลื่อนพระบรมศพจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ไปยังพระเมรุมาศ
ท้องสนามหลวง เพื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ณ พระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง ประชาชนทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดพากันมาถวายบังคมพระบรมศพ พระมหากษัตริย์ผู้เป็นที่รักยิ่งเป็นครั้งสุดท้าย

๕. เหตุการณ์สำคัญในรัชสมัย

แม้ว่ารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล จะมีระยะเวลาน้อย แต่ก็มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายประการ คือ

๑. คำว่า "ไทย" เมื่อวันที่ ๑๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๒ รัฐบาลซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศเปลี่ยนชื่อ "ประเทศสยาม" เป็น "ประเทศไทย" โดยมีเหตุผลว่า คำว่าประเทศสยามมักใช้ในวงราชการ และในวงของชาวต่างประเทศ ส่วนประชาชนคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยในชนบทไม่ค่อยใช้คำว่า ประเทศสยาม แต่ใช้คำว่า ไทย อีกประการหนึ่งการขนานนามประเทศส่วนมากมักเรียกตามเชื้อชาติของคนเจ้าของประเทศนั้น คนไทยมีเชื้อชาติเป็นไทยจึงควรเรียกชื่อประเทศให้ตรงกับเชื้อชาติ

ต่อมาเมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ รัฐบาลซึ่งมีนายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีประกาศเรื่อง "การใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ" ว่า

โดยที่ชื่อของประเทศของเราเป็นที่นิยมเรียกกันทางต่างประเทศว่า "Siam" (ไซแอม) จนแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันอย่างดีทั่วไปมาช้านานแล้ว ฉะนั้นจึงให้ชื่อประเทศในภาษาอังกฤษว่า

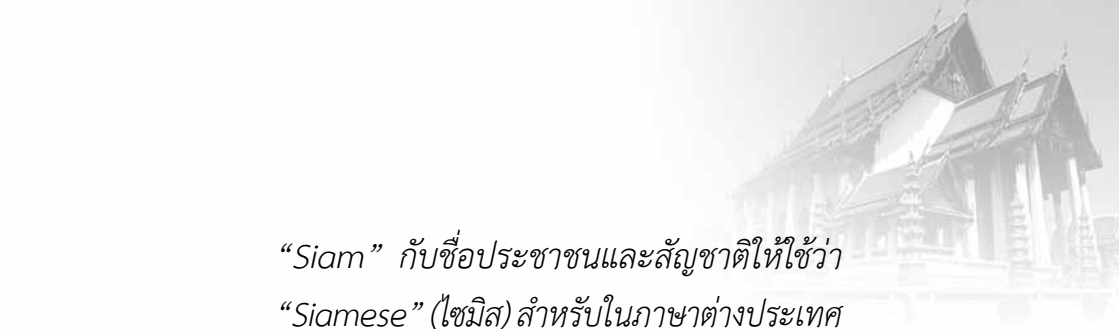

“Siam” กับชื่อประชาชนและสัญชาติให้ใช้ว่า “Siamese” (ไซมิส) สำหรับในภาษาต่างประเทศ อื่นให้ใช้โดยอนุโลม ส่วนชื่อในภาษาไทยคงใช้ว่า “ไทย” ไปตามเดิม

๒. กำหนดวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ ได้มีประกาศเมื่อวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ ให้ใช้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่โดยมีเหตุผลว่าชาติไทยแต่โบราณได้กำหนดขึ้นปีใหม่ในเดือนอ้าย ต่อมาคตินิยมพราหมณ์แพร่หลายเข้ามามาก การถือเอาวันที่ ๑ เมษายน เป็นวันขึ้นปีใหม่เป็นคติพราหมณ์ซึ่งมีวิธีคำนวณทางจันทรคติ โดยที่เรามีวิธีนับเดือนทางสุริยคติและได้เคยถือเอาเดือนอ้ายเป็นต้นปีมาแล้ว ประกอบกับประเทศที่เจริญแล้วทางตะวันตกถือเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ ฉะนั้น เพื่อความสะดวกในการติดต่อกับต่างประเทศ จึงให้ใช้วันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่

๓. การสร้างอนุสาวรีย์ ในรัชกาลนี้มีการสร้างอนุสาวรีย์ที่สำคัญ คือ

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย สร้างขึ้นที่กึ่งกลางถนนราชดำเนินกลาง ช่วงที่ตัดกับถนนดินสอและถนนประชาธิปไตย กรุงเทพมหานคร รัฐบาลสร้างขึ้นเพื่อเป็นสิ่งแสดงว่าประเทศไทยมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย ได้มีพิธีวางศิลาฤกษ์

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๒ และมีพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ลักษณะเด่นของอนุสาวรีย์นี้คือพานรัฐธรรมนูญตั้งอยู่บนกลางป้อมของอนุสาวรีย์ รอบอนุสาวรีย์มีปีก ๔ ด้าน

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ สร้างขึ้น ณ บริเวณถนนพญาไทร่วมกับถนนราชวิถี กรุงเทพมหานคร เพื่อเชิดชูเกียรติ ทหาร ตำรวจและพลเรือน ซึ่งได้สละชีพเพื่อชาติ มีพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕ ลักษณะเป็นรูปดาบปลายปืน ๕ แฉก ฐานเป็นรูปกลมและมีรูปหล่อทองแดง เป็นทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจสนาม และพลเรือน เดิมจารึกชื่อผู้ที่เสียชีวิตในการรบอินโดจีนจำนวน ๕๙ นาย ภายหลังได้จารึกชื่อทหารที่เสียชีวิตในสงครามเกาหลีเพิ่มเติมอีก

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

๔. สร้างสะพานข้ามแม่น้ำแควใหญ่ที่มีชื่อว่า “สะพานข้ามแม่น้ำแคว” และทางรถไฟสายมรณะ

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นซึ่งประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ได้ขอเดินทัพผ่านประเทศไทยในการทำสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และได้ยกพลขึ้นบกอย่างกะทันหันตามจังหวัดชายทะเลของไทย ประเทศไทยจำเป็นต้องยอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านประเทศ ญี่ปุ่นได้สร้างทางรถไฟจากทางสายใต้ที่ชุมทางหนองปลาดุก จังหวัดราชบุรี ผ่านจังหวัดกาญจนบุรีเพื่อต่อไปยังพม่า ใช้เป็นทางลำเลียงยุทธสัมภาระไปพม่าและอินเดีย

สะพานข้ามแม่น้ำแคว จังหวัดกาญจนบุรี

ในการสร้างทางรถไฟ ญี่ปุ่นได้เกณฑ์เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรและว่าจ้างกรรมกรสร้างอย่างเร่งด่วน แต่เนื่องจากทางรถไฟจะต้องผ่านเทือกเขาและป่าทึบ อากาศร้อนจัดในเวลากลางวันและหนาวเย็นมากเวลากลางคืน ทั้งมีไข้ป่ามาลาเรียชุกชุม เชลยศึกและกรรมกรขาดแคลนอาหารและยา จึงเจ็บป่วยล้มตายจำนวนมากทุกวัน ทางรถไฟสายนี้จึงถูกขนานนามว่า *“ทางรถไฟสายมรณะ”*

การสร้างทางรถไฟผ่านลำน้ำแควใหญ่ได้มีการสร้างสะพานที่มีชื่อว่า *“สะพานข้ามแม่น้ำแคว”* สะพานนี้สร้างเสร็จเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๖ และได้มีพิธีเปิดทางรถไฟสายมรณะเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม รัฐบาลไทยได้ซื้อทางรถไฟจากฝ่ายสัมพันธมิตร

ปัจจุบัน สะพานข้ามแม่น้ำแควและทางรถไฟสายมรณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่ง

๖. เฉลิมพระเกียรติคุณ

ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระราชอนุสรณ์คำนึงถึงสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รักและเคารพของอเนกนิกรชนได้ด่วนเสด็จสวรรคตเสียก่อนได้ประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามราชประเพณี ถ้าหากวิปโยคทุกข์อันมีมาแต่เหตุแห่งการสวรรคตนี้มิได้เกิดขึ้น ก็คงจะได้ประกอบการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามโอกาสอันควรเพราะทางราชการได้ดำริตระเตรียมเรื่องนี้ไว้แล้ว

ถึงแม้โอกาสที่จะได้ประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกต้องสูญสิ้นด้วยเหตุอันเต็มไปด้วยความเศร้าสลด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำริว่ายังมีการบางอย่างซึ่งพอจะปฏิบัติสนองพระเดชพระคุณให้เป็นการเฉลิมพระบรมขัตติยราชอิสริยยศสมพระเกียรติได้ เช่น “การเฉลิมพระปรมาภิไธย” เป็นต้น ซึ่งตามโบราณราชประเพณีได้เคยมีมาแล้ว คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้เชิญกระแสพระราชปรารภปรึกษาคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้ลงมติเห็นชอบด้วยเป็นเอกฉันท์ว่า ควรจะดำเนินการตามนัยแห่งกระแสพระราชปรารภนั้น จึงให้ประกาศ ณ วันที่ ๑๑ สิงหาคม

พ.ศ. ๒๔๘๙ เฉลิมพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดช วิมลรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย” และให้เจ้าพนักงานพระราชพิธีจัดนพปฎลเศวตฉัตร กางกั้นถวายสืบไป

ครั้นถึงวันที่ ๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ในวโรกาสพระราชพิธีฉลองทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เฉลิมพระปรมาภิไธยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เป็นพระปรมาภิไธยอันวิเศษตามแบบแผนโบราณราชประเพณี โดยให้ขานพระปรมาภิไธยอย่างสังเขปว่า “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร”

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สืบเนื่องจาก พ.ศ. ๒๔๘๑ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ได้มีพระมหากรุณาธิคุณต่อโรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท สร้างอาคารเรียน ๒ ชั้น ๑ หลัง หอประชุม ๑ หลัง โรงอาหาร ๑ หลัง บ้านพักครู ๒๐ หลัง ซึ่งบุคลากรในโรงเรียนได้เรียกชื่ออาคารเรียนว่า “อาคารพระราชทาน” และเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ โรงเรียนได้ขอพระราชทานอัญเชิญ

พระปรมาภิไธยย่อ **อปร.** มาเป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียน ต่อมาเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานชื่ออาคารพระราชทานว่า “สิริมงคลานันท์” นอกจากนั้นสมาคมศิษย์เก่าอยุธยาวิทยาลัย ได้สร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ประดิษฐานไว้ที่อาคารดังกล่าวด้วย

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ จังหวัดลพบุรี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงบริจาคทรัพย์ส่วนพระองค์ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อสร้างตึกอำนวยการโรงพยาบาลและได้พระราชทานนามว่า “โรงพยาบาลอานันทมหิดล” เมื่อสร้างแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งกรมการแพทย์ทหารบกถือว่าเป็นวันกำเนิดโรงพยาบาล ต่อมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔ คณะกรรมการโรงพยาบาลได้ดำเนินการสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ ประดิษฐานไว้ที่หน้าตึกอำนวยการ ได้ประกอบพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕

พระบรมราชานุสาวรีย์ ณ สวนหลวงพระราม ๘

เมื่อ พ.ศ ๒๕๔๓ จากการก่อสร้างสะพานพระราม ๘ ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยา ตามโครงการพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เพื่อบรรเทาปัญหาการจราจรภายในพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์ให้ระบายจากฝั่งพระนครสู่ฝั่งธนบุรีได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น และเนื่องจากพื้นที่บริเวณนี้มีบรรยากาศและทิวทัศน์งดงาม สามารถมองเห็นสิ่งก่อสร้างสำคัญทางประวัติศาสตร์ของกรุงรัตนโกสินทร์ที่อยู่ฝั่งตรงข้ามได้หลายแห่ง เช่น ป้อมพระสุเมรุ วังบางขุนพรหม สะพานพระปิ่นเกล้า กรุงเทพมหานครจึงได้ร่วมกับกรมศิลปากรสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล สูงขนาด ๓ เท่าของพระองค์จริง คือ ประมาณ ๕.๔ เมตร ประดิษฐานบนแท่นที่ความสูงระดับเดียวกับราวสะพาน ภายใต้พระบรมราชานุสาวรีย์จัดให้เป็นอาคารเฉลิมพระเกียรติ มีห้องรวบรวมพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจ เพื่อให้ประชาชนที่สนใจเข้าไปศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับพระองค์ ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “สวนหลวงพระราม ๘” เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๙ และเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหา

อานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และสวนหลวงพระราม ๘ อย่างเป็นทางการ

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ยังได้ปรากฏอยู่ในสถานที่สำคัญ ๆ ของสถาบันการศึกษาอีกหลายแห่ง อาทิ

ณ โรงเรียนเทพศิรินทร์ อันเป็นสถานที่ทรงศึกษาเมื่อยังทรงพระเยาว์

ณ บริเวณลานพระวิหารหลวง วัดสุทัศนเทพวราราม

ณ อาคารอานันทมหิดล คณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบรมราชานุสาวรีย์
ณ โรงเรียนเทพศิรินทร์

พระบรมราชานุสาวรีย์
ณ วัดสุทัศนเทพวราราม

พระบรมราชานุสรณ์ “ทุนอานันทมหิดล”

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ยังทรงพระชนม์ชีพ ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะทำนุบำรุงปกครองบ้านเมืองให้มีความเจริญทัดเทียมกับเมืองในยุโรปที่ทรงศึกษาอยู่ เมื่อเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประเทศไทย และทอดพระเนตรเห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท ทำให้ทรงเห็นว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่จะต้องพัฒนาและช่วยเหลือให้คนไทยมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ทรงเจริญไว้ในเบื้องต้นแล้วเป็นส่วนหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสมเด็จพระอนุชาธิราช ผู้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบต่อมา ได้ทรงอนุสรณ์คำนึงถึง จึงได้เสนอพระบรมราชประสงค์ ก่อตั้ง

มูลนิธิ “อานันทมหิดล” ขึ้นเป็นพระบรมราชานุสรณ์แด่สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ โดยคัดเลือกบุคคลไปศึกษาวิชาพิเศษชั้นสูง ณ ต่างประเทศ ในสาขาวิชาการต่างๆ เพื่อกลับมาปฏิบัติงานให้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อประเทศชาติ ทุนอานันทมหิดลนี้ เมื่อเริ่มแรกเป็นทุนศึกษาเกี่ยวกับการแพทย์และพยาบาล ต่อมาได้ขยายสาขาการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวาง

มูลนิธิอัฏฐมราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายสักการะพระบรมราชสรีรางคาร พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ณ วัดสุทัศนเทพวราราม เป็นประจำ ทั้งในวันพระราชพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายผ้าพระกฐินและวันคล้ายวันเสด็จสวรรคต คือ วันที่ ๙ มิถุนายน

เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์เพิ่มเงินทุนเพื่อทะนุบำรุงพระอาราม ในการนี้คณะกรรมการได้จัดเป็นเงินทุนก่อตั้งมูลนิธิเรียกว่า “มูลนิธิอัฏฐมราชานุสรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์” โดยถือกำหนดวันที่ ๒๐ กันยายน อันเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพ เป็นวันก่อตั้งมูลนิธิ มีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงกิจการทั้งด้านการศึกษา การศาสนาและอื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชาติและปวงชนชาวไทย เหมือนดังพระราชหฤทัยที่มีพระราชประสงค์

วันเยาวชนแห่งชาติ

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๘ กำหนดให้วันที่ ๒๐ กันยายนของทุกปีเป็น “วันเยาวชนแห่งชาติ” เนื่องจากเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๖ และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลทรงพระราชสมภพเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ซึ่งทั้งสองพระองค์ได้เสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติขณะยังทรงพระเยาว์ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นครองราชย์ในขณะที่มีพระชนมายุ ๑๕ พรรษา และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล เสด็จขึ้นครองราชย์ขณะมีพระชนมายุ ๙ พรรษา

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหนังสือวิชาประวัติศาสตร์ ชุด “พระมหากษัตริย์ไทย ๙ รัชกาล” เรื่อง “พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล” ระดับประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้ในสถานศึกษาได้

ประกาศ ณ วันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

(นายกมล รอดคล้าย)
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการจัดทำและคัดเลือกหนังสืออ่านนอกเวลา วิชาประวัติศาสตร์ไทย

เรื่อง *พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล* ระดับประถมศึกษา

ผู้เรียบเรียง

นางสาววนิดา สถิตานนท์

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายกมล รอดคล้าย	เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
นายวินัย รอดจ่าย	กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ	ผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านการพัฒนาหลักสูตร
พลโทอุชุกร สาครนาวิน	อดีตผู้ทรงคุณวุฒิกองบัญชาการกองทัพไทย
นายสุรชัย จิตภักดีบดินทร์	สมาชิกสภาที่ปรึกษาการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้
นางสาววีณา อัครธรรม	อดีตที่ปรึกษาด้านพัฒนากระบวนการเรียนรู้
นางสาวไพรวัลย์ พิทักษ์สาลี	อดีตผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

ประธาน

นางสุกัญญา งามบรรจง	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา

กรรมการ

นางสายไหม จบกลศึก	รองศาสตราจารย์มัลลิกา ตัณฑนันทน์	นายประยงค์ อนันทวงศ์
นางระวิวรรณ ภาคพรต	นางวันเพ็ญ สุทธากาศ	นางปราณี ปราบริปู
นางสาวพรรณงาม แย้มบุญเรือง	นางสาวเยาวลักษณ์ เตียรณบรรจง	นางสาวเกื้อกมล นิยม
นางศรีปัญญา พงศ์สุวรรณ	นางสุวคนธ์ ศิริวงศ์วรวัฒน์	นายชะเอม แก้วคล้าย
ว่าที่พันตรีนภดล เจนอักษร	รองศาสตราจารย์กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์	นายประจักษ์ วัฒนานุสิทธิ์
นายชัยฤทธิ์ ศรีโรจน์ฤทธิ์	นายเฉลิมชัย พันธ์เลิศ	

กรรมการและเลขานุการ	**กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ**	
นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ	นางสาวอรอร ฤทธิ์กลาง	นางสาวอรุณวรรณ ผู้ธนดี
	นางสาวเจตนา พรมประดิษฐ์	

ผู้ตรวจขั้นสุดท้าย

นางสายไหม จบกลศึก	นางสาวพรรณงาม แย้มบุญเรือง	นางปราณี ปราบริปู

บรรณาธิการ

นางสาวปริญญา ฤทธิ์เจริญ	นางสาวอรุณวรรณ ผู้ธนดี

ออกแบบและถ่ายภาพประกอบ

นายพินิจ สุขะสันติ์	ฝ่ายศิลป์ องค์การค้าของ สกสค.